

DINDARLIK DÜZEYİNİN PARTİYE YÖNELİK TUTUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE LİDER İMAJININ ARACILIK ROLÜ¹

Mutlu SESLİ²

Ali KÖROĞLU³

Öz

İnsan, toplumla iletişim kuran, sosyal ilişkilere giren ve o toplumun kurumları ile var olan siyasi bir varlıktır. Bu anlamda toplumda yaşayan herkes, insanların ortak yaşam alanını ve geleceğini etkileyen siyasetten bir şekilde etkilenmektedir. Fakat toplumdaki her bireyin siyaset hakkında bilgi düzeyi ve siyasetle ilgi düzeyi birbirinden farklıdır. Bireyleri siyasi davranışta bulunmaya iten pek çok nedenin yanında onların siyasi tercihlerini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler seçmenin yaşadığı bölgeye, yaşına, cinsiyetine, arkadaş grubuna, eğitim ve gelir düzeyine göre farklılaşabildiği gibi, seçmenin dindarlık düzeyi, laiklik tutumu ve seçime giren partinin liderinin kişisel özelliklerine göre de farklılaşabilmektedir. Bunun yanında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, uluslararası politika vs. gibi pek çok etken bireylerin siyasi tercihlerini etkilemektedir.

Çalışmanın amacı Tokat ilinde yaşayan katılımcıların dindarlık düzeylerinin partilere yönelik tutumu üzerindeki etkisinde lider imajının aracılık rolünün incelenmesidir. Çalışmada anket aracılığıyla toplanan verilerin analizi yapılmıştır. Çalışmada katılımcıların (N= 420) dindarlık düzeylerinin çalışma kapsamındaki partilere yönelik tutumları üzerindeki etkisinde parti liderlerinin imajının aracılık rolü bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca dindarlığın partiye yönelik tutum üzerindeki etkisi partilere göre de farklılık göstermektedir. Çalışma değişkenler arası ilişkileri araştırmasından dolayı literatüre katkı sunacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler : Din, Dindarlık, İmaj, Lider imajı, Siyasi parti.

JEL Sınıflandırması : Z19

¹ İlgili çalışmada 12.01.2023 tarih ve 01-32sayılı Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır.

² Doç. Dr., Tokat GOP Üniversitesi, İ.İ.B.F., Kamu Yönetimi Bölümü, mutlu_sesli@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1009-0041.

³ Öğr. Gör. Dr., Tokat GOP Üniversitesi Adalet Meslek Yüksek Okulu, alikoroglu5461@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4021-6300.

Atıf/Citation (APA 6):

Sesli, M., & Köroğlu, A. (2024). Dindarlık düzeyinin partiye yönelik tutum üzerindeki etkisinde lider imajının aracılık rolü. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 59–84. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1299772>.

THE MEDIATING ROLE OF LEADER IMAGE IN THE EFFECT OF RELIGIOSITY LEVEL ON ATTITUDE TOWARDS THE PARTY

Abstract

The level of knowledge and interest in politics of each individual in the society is different from each other. In addition to many reasons that push individuals to engage in political behavior, there are many factors that affect their political preferences. These factors may differ according to the region where the voter lives, age, gender, education and income level, as well as the level of religiosity, secularism and the personal characteristics of the leader of the party that entered the election. The aim of the study is to examine the mediating role of the leader image in the effect of the religiosity levels of the people living in the province of Tokat on their attitudes towards parties. In the study, the data collected through the questionnaire was analyzed. In the study, it was concluded that the image of the party leaders had a mediating role in the effect of the religiosity levels of the participants (N= 420) on their attitudes towards the parties within the scope of the study. In addition, the effect of religiosity on the attitude towards the party differs according to the parties.

Keywords : Religion, Piety, Image, Leader image, Political party.

JEL Classification : Z19

GİRİŞ

Aristo'nun deyimiyle insan siyasal bir varlıktır. Yani vatandaşı olduğu toplumla iletişim kuran, sosyal ilişkilere giren ve o toplumun kurumları ile var olan bir varlıktır. Toplumda onu siyasal davranışta bulunmaya iten pek çok neden bulunmaktadır. Siyaset, toplumların ortak yaşam alanlarını belirleyen ve gelecek perspektifinde ona yön veren bir olgu olduğundan bireyler bir şekilde kendilerini siyasetin bir parçası olarak kabul ederler. Kavram olarak geçmişi Antik Yunan'a kadar dayanan siyaset, gündelik hayatın bir parçası ve yurttaşın ödevi ve hakkı olarak kabul edilmektedir (Kendirci, 2022: 42). Bu anlamda bireylerin ortak yaşam alanını ve geleceğini belirleyen siyasete karşı çeşitli görüş ve tepkiler geliştirilmektedir. Bu tepkiler genel olarak siyasi davranış olarak adlandırılmaktadır (Aydın, 2016: 16). Toplumdaki her bireyin siyaset hakkında bilgi düzeyi ve siyasetle ilgilenim düzeyi birbirinden farklıdır. Bazı bireyler siyasetle hiç ilgilenmezken bazıları siyaset ile yaşamlarını neredeyse birleştirmiş durumdadır. Bunun yanında bireylerin siyasi davranışta bulunmaya iten pek çok nedenin yanında onların siyasi tercihlerini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler seçmenin yaşadığı bölgeye, yaşına, cinsiyetine, eğitim ve gelir düzeyine göre farklılaşabildiği gibi (Sitembölükbaşı, 2004; Sitembölükbaşı, 2007) seçmenin dindarlık düzeyi, laiklik tutumu ve seçime giren partinin liderinin kişisel özelliklerine göre de farklılaşabilmektedir. Bu faktörlere ilaveten ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, uluslararası politika vs. gibi pek çok etken bireylerin siyasi tercihlerini etkilemektedir. Bazı seçmenler dini argümanları daha fazla kullanan partileri tercih ederken bazıları ise laik bir tutum benimseyen liderleri ve partileri tercih edebilmektedir. Bazı seçmenler ise bu iki faktörü de göz önünde bulundurmayarak söz konusu partiyi liderinden dolayı tercih etmektedir.

Literatür incelendiğinde dindarlığın seçmen tercihi üzerindeki etkisini inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Dindarlığın lider imajı aracılığıyla seçmen tercihi üzerindeki dolaylı etkisini inceleyen çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı dindarlığın seçmen tercihleri üzerindeki etkisinde lider imajının aracılık rolünü incelemektir. Diğer bir ifadeyle dindarlığın lider imajı aracılığıyla seçmen tercihi üzerindeki dolaylı etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma ayrıca bu etkiyi siyasi partiler üzerinden gerçekleştirmektedir. Çünkü dindarlık bazı partilerin tercih edilmesinde pozitif bir etkiye sahipken bazılarının tercih edilmesinde ise negatif etkili olabilmektedir. Bu nedenle söylemlerinde ve parti politikalarında laikliğe yer veren partilerle, dini argümanları yoğun olarak kullanan partiler seçilerek araştırma bu partiler üzerinden yürütülmüştür. Araştırma sonucunda dindarlığın laiklik vurgusu yapan partilerin tercih edilmesini negatif, dini argümanlara yoğun bir şekilde yer veren partilerin tercih edilmesini ise pozitif etkilediği tespit edilmiştir. Araştırmanın önemli

bulgularından biri de dindarlığın seçmen tercihi üzerindeki etkisinin önemli bir kısmının liderin imajı üzerinden gerçekleştiğidir. Bu bulgu seçmenlerin parti politikalarını liderle özdeşleştirdiği, dolayısıyla dindarlık karakteristiğinin partiden ziyade lidere has olarak algılandığı anlamına gelmektedir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE TEORİK TEMEL

I.I. Din ve Dindarlık

Dünyada ilk toplumlarla birlikte var olduğu kabul edilen din, tarih boyunca tüm toplumları her alanda etkileyen önemli bir fenomendir. Diğer bir ifadeyle insanoğlunun tarihin başlangıcından itibaren insanüstü bir varlığa inanmışlardır (Frayer, 2013, 53-54).

Din, bireyin iç huzurunu sağlayan ve ona güven veren, kararlarında da referans kaynağı olarak kullandığı insanlık tarihi kadar eski bir kurumdur. Din sadece insan hayatına yön vermemekte aynı zamanda toplumsal ve siyasal hayata da yön vermektedir. Dolayısıyla din, bireyin hem insan ilişkilerinde hem de siyasal hayatında etkili bir toplumsal kurumdur. (Yılmaz, 2013: 133; Eser, 2012: 97). Siyasal iktidarlar açısından da önemli bir kurum olan din iktidarlarını ve yapacakları faaliyetleri meşrulaştırma aracı olarak kullanılmaktadır (Tekin, 2008).

Din, bireyleri hem maddi hem de manevi yönden etkileyen bir olgudur. İnsanı sosyal ve psikik açıdan saran bir olgu olan dinin tanımı üzerinde bir uzlaşma bulunmamaktadır. Dinin tanımı tarif edenin kişiliğinin yanında tarifi yapıldığı tarih ve o tarihin toplumsal şartlarından da etkilenmektedir. Bu gibi nedenlerle herkes tarafından kabul gören bir tarif yapmak da mümkün gözükmemektedir (Akkuş ve Uçar, 2018: 119).

Kavram olarak din, “yol, kanun, hukuk, hüküm, hesap günü” gibi birçok anlama gelmektedir. Din, “insanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütünü ve bu imana göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu” anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’ne göre ise “Tanrı’ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum” ve “inanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü, kült” anlamlarına gelmektedir (TDK sözlük). Din, toplumun varlığını devam ettirmeye yarayan inançlardır (Cox, 2004: 19-24). Tüm tanımlamalarda ortak nokta ise “din”in hem kutsal hem de aşkın bir otorite’ye dayandırılmasıdır (Er, 1998: 3-4).

Dinin tanımlanmasında farklılık olduğu gibi dindarlığın tanımlanmasında da farklılıklar bulunmaktadır. Dindarlık ise kişinin mensubu olduğu dine ait ibadet, inanç ve sembolleri ile yoğunlaşma ve kabul etme derecesidir (Kurt, 2009: 2). Bunun yanı sıra inanılan dinin gereklerini yerine getirme diğer bir ifadeyle inanılan dinin emir ve yasaklarını yerine getirme şeklinde de tanımlanmaktadır (Okumuş, 2014: 444; Okumuş, 2006: 21). Dindarlık bireyler kadar toplumlar, kültürler arasında da farklılıklar göstermektedir. Aynı dine yaşayanlar arasında dahi farklılıkları olan dindarlık bireyin sosyo-kültürel, iktisadi ve siyasal hayatına yansıtımda bile farklı davranış ölçütlerini beraberinde getirmektedir (Hokelekli, 2010, 44; Kurt, 2009, 3). Bu nedenle dindarlık bireyin anladığı ve yaşadığı din olarak da tanımlanabilir (Karabağ, 2022: 82). Dindarlık aynı dine inananlar da düzeyel olarak farklılaşabilmekte ve bu nedenle her bireye göre değişen göreceli bir kavram haline gelebilmektedir.

I.II. Lider İmajı

Günümüzde çağdaş demokrasilerinde iktidarı kullanma gücü belli aralıklarla yapılan serbest seçimlerle oluşturulmaktadır. Bu serbest seçimler sonucu seçmenin çoğunluğunun rızasını alan parti ve onun lideri iktidara gelmektedir. Seçimlerde ise seçmen tercihini etkileyen pek çok unsur bulunmaktadır. Bunlardan bazıları partinin ve liderin dindar görünümü ve liderin imajıdır.

Günümüzdeki demokrasiler lider imajının etkisi altında gelişim göstermektedir. Lider, imajı sayesinde kendi partisini denetim altında tutmakta, partisinin seçimde başarısına etki etmekte ve seçmenler nezdinde parti bağlılıkları liderin imajı sayesinde devam ettirmektedir (Erdoğan, 1989: 236). Dolayısıyla liderler kendi taraftarları üzerinde etki oluşturabilmek ve bu etkiyi devam ettirebilmek için

imaja ihtiyaç duyarlar. İmaj “kişilerin bir obje, kurum ya da başka bir kişi hakkındaki düşüncelerinin toplamıdır.” (Saygılı, 2014: 105). Başka bir ifadeye göre ise imaj, herhangi bir kişi, kavram, kurum vb. hakkında ‘zihinde oluşan resim’ olarak tanımlanabilir (Ertürk, 2009: 88). Lider imajı ise bir siyasi aktörün “seçmenin zihninde bıraktığı izlenimler bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Bu imaj liderin beden dili, fiziksel özellikleri, karizması, güvenilirliği gibi bilişsel-duyusal özelliklerin bileşiminden oluşmaktadır. Bu özellikleri sayesinde lider, başka grup üyeleri tarafında rahatça tanımlanmakta ve seçmenlerin zihinlerinde iyi ve ya kötü bir yargı oluşturmaktadır (Saygılı, 2014: 105). Kısaca lider imajı, liderin fiziksel görünüşünden, bilişsel özellikleri ve hayat tarzına kadar pek çok temayı içinde taşımaktadır (Damlapınar ve Balcı,2005;61).

II. HİPOTEZ GELİŞTİRME SÜRECİ

Dindarlık özellikle Batı Avrupa’da siyasal tercihler üzerinde gittikçe azalan bir etkiye sahip olsa da Türkiye’de ve dünyanın pek çok bölgesinde seçmen tercihlerini belirleyen önemli faktörlerden biridir. Özellikle dindarlığın yoğun olarak yaşandığı bölgelerde dini ön plana çıkaran partiler seçmenler tarafından daha fazla ilgi görmektedir. Botterman ve Hooghe (2012), Belçika’da yaptıkları araştırmada Katolik mezhebinin Hristiyan Demokrat Parti’ye oy verme tercihi üzerinde en önemli faktör olduğunu, diğer önemli faktörün de kilise uygulamaları olduğunu tespit etmiştir. Eser (2012) dindarlık düzeyi ile dini ön plana çıkaran partileri ve adayları destekleme arasında pozitif bir ilişki olduğunu, dindarlık seviyesi arttıkça dini ön plana çıkaran parti veya adayları desteklemenin dindarlığın bir gereği olduğuna yönelik düşüncelerin güçlenmekte olduğunu belirtmektedir. Fastnow vd. (1999) dinin oy verme tercihi üzerinde etkisi olduğunu belirtmektedir. Kellstedt ve Smidt (1992) dinin seçmen tercihi üzerindeki etkisini incelediği çalışmada Evanjelistlerin kendilerini Cumhuriyetçi Parti ile ilişkilendirdiğini, Evanjelist olmayanların ise Demokrat Parti ile ilişkilendirdiğini tespit etmiştir. Gencer (2016) dindarlığın seçmenlerin toplumsal ve siyasal hayatlarının şekillenmesinde etkili olduğunu ve günlük yaşamları ve siyasal tercihleriyle ilgili karar alırken dini referansları sık sık kullandıklarını belirtmektedir. Aktaş (2021) 18-30 yaş arası gençler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada dindarlık/muhafazakarlık faktörünün gençlerin siyasi tercihlerinin şekillenmesinde sınırlı bir etkisi olduğunu tespit etmiştir. Mujani (2020) 2017 yılında yapılan Cakarta seçimlerini incelediği çalışmada dinin Müslüman adayın nasıl kazandığını çok anlamlı bir şekilde açıkladığını, dolayısıyla dinin seçmen tercihi üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. DeCanio (2007) demokrat seçmenlerin ekonomik meseleler ve bölünmeler temelinde oy kullanırken, Cumhuriyetçilerin oy kullanırken öncelikle dini ve kültürel meselelerle ilgilendiklerini, dolayısıyla dinin seçmen davranışı üzerinde koşullu etkisi olduğunu belirtmektedir. Lockerbie (2013) Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde din ile oy verme davranışı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında din ile oy verme davranışı arasında öngörülenden daha karmaşık bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kalkan vd. (2018) Amerikan kongre seçimlerinde bir adayın Müslüman olarak tanımlanmasının seçmen desteğini önemli ölçüde azalttığını ve bu azalmanın en fazla kültürel dış grup antipatisi yüksek düzeyde olan kişiler arasında görüldüğünü tespit etmiştir. Ayrıca yapılan birçok çalışmada seçmenlerin önemli bir kısmının oy verirken partilerin dine önem verip vermemesini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir (Bayyığıt, 2003; Çelik, 2002; Günay, 1999).

Balcı vd. (2020) araştırmalarında ideoloji, din ve inanç sisteminin aday imajı üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Stokes (1966) 1960 ABD seçimlerinde John F. Kennedy’ye yönelik algı üzerinde dinin etkisini değerlendirdiği çalışmada Demokratların aday olan Kennedy’nin Katolikler tarafından daha fazla tercih edilmesinin nedeninin sadece demokrat olması olmadığını Katolik olmasının tercihler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Campbell vd. (2011) bir adayın Evanjelist (Cumhuriyetçi olarak görülen bir grup) olarak tanımlanmanın Cumhuriyetçilerin adaya verdiği desteği ve Demokratların adaya karşı muhalefetini artırdığını ancak adayın Katolik (açık bir partizan profili olmayan bir grup) olarak tanımlanmanın oylama üzerinde hiçbir etkisi olmadığını tespit etmiştir. Dolayısıyla dinin aday imajına yönelik algı üzerinde koşullu bir etkisi söz konusudur.

Negiz ve Akyıldız (2012) aday imajının seçmen tercihleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçladıkları araştırmada adayın fiziksel, kişisel ve eğitimle ilgili özelliklerinin, iletişim becerisinin, ideolojisinin, partisinin ve geleceğe dair projelerinin seçmen tercihi üzerinde etkili olduğunu tespit

etmiştir. Çağlar ve Gelir (2014) de yaptıkları araştırmada seçmenlerin adayın kişisel özellikleri, dış görünüşü, iletişim becerisi, sosyo-kültürel kimliği ve tecrübesini önemsediklerini belirtmektedir. Canöz (2010) çalışmasında seçmenlerin adayın en fazla önemseydiği özelliklerinin güvenilirlik, dürüstlük, olumlu imaj ve yeni projelere sahip olma olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aydın Kılıç (2013) gerçekleştirdiği çalışmada seçmenlerin aday imajına yönelik görüşleri güçlendikçe parti imajına yönelik görüşlerinin de güçlendiğini tespit etmiştir. Hayes (2009) televizyonun aday imajının seçmen davranışı üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmada aday imajının seçmen tercihi üzerinde etkisi olduğunu ancak televizyonun bu etkiyi artırma konusunda bir işleve sahip olmadığını tespit etmiştir. Cwalina vd. (2010) aday imajının seçmen davranışı üzerinde etkili olduğunu ancak bu etkinin Polonya gibi gelişmekte olan demokrasilerde söz konusu olduğunu ABD gibi demokrasinin yerleştiği ülkelerde seçmenlerin adayın etkileme gücüne karşı daha dirençli olduğunu belirtmektedir. Falkowski ve Cwalina (2012) bir politikacının imajının insanların ona karşı olan duygularıyla ilişkili olduğunu ve bu ikisinin politik reklam deneyimi sırasında birbirini etkilediğini, ortaya çıkan karşılıklı nedensel ilişkinin de seçmenin seçim davranışı üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Tüm bu çalışmalardan hareketle aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur;

H1: Dindarlık AK Parti'ye yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır.

H2: Dindarlık Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajını pozitif olarak yordamaktadır.

H3: Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajı AK Parti'ye yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır.

H4: Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajının dindarlık ve AK Parti'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide aracılık rolü bulunmaktadır.

H5: Dindarlık CHP'ye yönelik tutumu negatif olarak yordamaktadır.

H6: Dindarlık Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajını negatif olarak yordamaktadır.

H7: Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajı CHP'ye yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır.

H8: Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajının dindarlık ve CHP'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide aracılık rolü bulunmaktadır.

H9: Dindarlık İYİ Parti'ye yönelik tutumu negatif olarak yordamaktadır.

H10: Dindarlık Meral AKŞENER'in algılanan imajını negatif olarak yordamaktadır.

H11: Meral AKŞENER'in algılanan imajı İYİ Parti'ye yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır.

H12: Meral AKŞENER'in algılanan imajının dindarlık ve İYİ Parti'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide aracılık rolü bulunmaktadır.

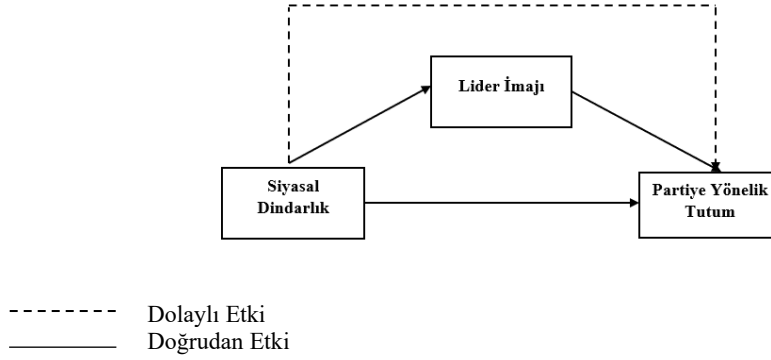
H13: Dindarlık Saadet Partisi'ne yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır.

H14: Dindarlık Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajını pozitif olarak yordamaktadır.

H15: Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajı Saadet Partisi'ne yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır.

H16: Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajının dindarlık ve Saadet Partisi'ne yönelik tutum arasındaki ilişkide aracılık rolü bulunmaktadır.

Oluşturulan hipotezler doğrultusunda araştırmanın genel bir modeli oluşturulmuştur. Oluşturulan model Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

a. Katılımcılar ve veri toplama süreci

Araştırmanın örneklemini Tokat ilinde yaşayan 18 yaş üstü 420 bireyden oluşmaktadır. Örneklemini belirlemek için kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi araştırmacılara maliyet ve zaman avantajı sağladığında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Ancak bu yöntemde elde edilen bulguların genellenebilirliği düşüktür. Bu sınırlılığı en aza indirmek amacıyla araştırmada kullanılan siyasi partileri tercih edenlerin sayısı eşit tutulmuştur. Örneklemin yeter sayısı ile ilgili literatürde farklı bilgiler yer almaktadır. Bazı kaynaklarda örneklemin yeterli olabilmesi için ankette yer alan ifade sayısının dört katına ulaşılması gerektiği (MacCallum vd., 2011), bazı kaynaklarda ise 100 milyonluk bir evren içerisinde 384 sayısının örnekleme için yeterli olacağı belirtilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda araştırmanın örnekleminin yeterli olduğu söylenebilir. Tablo 1’de örnekleme ait bilgiler gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Bilgiler

Değişken	Düzye	N	%
Cinsiyet	Kadın	165	39
	Erkek	255	61
Eğitim Düzeyi	İlkokul/Ortaokul	10	3
	Lise	98	23
	Ön Lisans	56	13
	Lisans	183	44
	Lisansüstü	73	17
Gelir	8500 TL ve Altı	43	10
	8501 TL-13000 TL	98	23
	13001 TL-18000 TL	95	23
	18001 TL -23000 TL	74	18
	23001 TL ve Üzeri	110	26
Meslek	Memur	147	35
	İşçi	79	19
	İşsiz	17	4
	Esnaf	34	8
	Öğrenci	70	17
	Akademisyen	31	7
	Ev Hanımı	8	2
	Serbest Meslek	24	6
	Diğer	10	2
Siyasi ve Kültürel Tanımlama	Muhafazakar-Dindar	66	16
	Milli Görüşçü	126	30
	Milliyetçi	92	22
	Atatürkçü	55	13
	Sosyalist	13	3
	Sosyal Demokrat	22	5
	Liberal	11	3
	Apolitik	35	8
Siyasi Parti	AK Parti	70	16,7
	CHP	70	16,7
	İYİ Parti	70	16,7
	Saadet Partisi	70	16,7
	Diğer	70	16,7
	Kararsız	70	16,7
Toplam		420	100,0

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların %61'inin erkek, %39'unun ise kadın olduğu görülmektedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki farkın bu kadar yüksek olması kadınların anketi cevaplama konusunda daha isteksiz davranması olarak gösterilebilir. Mezuniyet durumlarına göre ise katılımcıların büyük çoğunluğu lisans mezunudur. Gelir durumlarına bakıldığında her gelir gurubunun oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu kamu kurumlarında çalışmaktadır. İşçi ve öğrenci olanların oranı da yüksek düzeydedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu kendini Milli Görüşçü olarak tanımlamaktadır. Bunun sebebi olarak araştırmaya dahil edilen partilerden Saadet Partisi'nin kendisini Milli Görüşçü olarak tanımlaması ve aynı gelenekten gelen bazı AK Parti seçmenlerinin de kendilerini milli görüşçü olarak tanımlayabilmeleridir. Milliyetçi, Muhafazakar-Dindar ve Atatürkçü olanların oranı da oldukça yüksektir. Araştırmaya katılanların önümüzdeki seçimlerde hangi partiye oy vermeyi düşünüyorsunuz sorusuna verdikleri cevaplar AK Parti, CHP, İYİ Parti, Saadet Partisi, diğer partiler ve kararsızlar arasında eşit olarak dağılmaktadır. Burada AK Parti, CHP, İYİ Parti, Saadet Partisi'nin özellikle seçilmiş olmasının sebebi araştırmacının bu partiler özelinde yürütülecek olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca çalışmada bu partiler özelinde dindarlığın parti tercihleri üzerindeki etkisinin araştırılacak olmasıdır. Siyasi partilerin sahip olduğu ideolojiler Türkiye'deki seçmenlerin oy verirken dikkate aldığı durumlardandır. Bu nedenle dindarlığın doğrudan seçmen tercihi üzerindeki etkisini incelemek yerine dindarlığın partiler özelinde seçmen tercihlerini nasıl etkilediğini araştırmak amaçlanmıştır. Bu şekilde hangi partilerin tercih edilmesinde dindarlığın etkili olduğu belirlenecektir. Bu amaçla Türkiye'de siyasi alanda dini argümanları en fazla kullanan iki parti olan AK Parti ve Saadet Partisi araştırmaya dahil edilmiştir. İki partinin tercih edilmesinin sebebi AK Parti'nin her ne kadar dini argümanları kullansa da liberal bir çizgi izlemesi, Saadet Partisi'nin ise dindarlık vurgusunun daha yüksek olmasıdır. CHP ve İYİ Parti'nin araştırmaya dahil edilmesinin sebebi ise bu partilerin söylemlerinde laiklik vurgusunu daha fazla kullanıyor olmalarıdır. Bu alanda iki partinin seçilmesinin sebebi de benzerdir. CHP'de laiklik vurgusu daha yoğunken, İYİ Parti hitap ettiği kitle içerisinde muhafakar-milliyetçilerin de olması sebebiyle CHP kadar yoğun bir şekilde laiklik vurgusunda bulunmamaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması ise 34 olarak bulunmuştur.

Çalışmada kullanılan anket formu hazırlandıktan ve etik kurul onayı alındıktan sonra 15.01.2023-28.02.2023 tarihleri arasında anket, katılımcılara uygulanmıştır. Anketler belirlenen bir anketör tarafından şehrin en yoğun yerlerinde katılımcılarla yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Anketörlere uygulamaya başlamadan önce anketle ilgili eğitim verilmiş olması eksik ve hatalı veri elde edilmemesi açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla elde edilen 420 anketin tamamı araştırmaya dahil edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de ankete katılanların siyasi tercihlerinin analizler için önemli olmasıdır. Dolayısıyla önceden belirlenmiş olan 70 sayısına ulaşan partinin seçmenlerine daha sonra anket yapılmamıştır. Örneğin AK Parti'ye oy vermeyi düşündüğünü söyleyenlerin sayısı 70'e ulaştığında, bundan sonra AK Parti'ye oy vereceğini söyleyenler araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu şekilde AK Parti, CHP, İYİ Parti, Saadet Partisi, kararsızlar ve diğer partilere oy verenlerin sayısı 70 olana kadar anket uygulanmaya devam edilmiştir.

b. Veri toplama araçları

Anket formunun ilk bölümünde katılımcılara ait bilgilerin yer aldığı demografik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise dindarlık, lider imajı ve siyasi partilere yönelik tutumu belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır. Dolayısıyla araştırmada dindarlık, lider imajı ve siyasi partilere yönelik tutumu belirlemeye yönelik olarak üç ölçek yer almaktadır.

Demografik Bilgiler: Bu bölümde katılımcılara cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu, meslek, parti tercihi ve kendilerini siyasi ve kültürel açıdan nasıl tanımladıklarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Yaş ise katılımcılara açık uçlu olarak sorulmuştur.

Dindarlık Ölçeği: Dindarlık ölçeği sekiz ifadeden oluşmaktadır. Dindarlık ölçeği oluşturulurken Eser (2012) ve Aktaş (2021)'in çalışmalarından faydalanılmıştır. Bu çalışmalardan alınan ifadelere literatür taraması sonucunda önemli olduğu düşünülen konularda da ifadelere eklenerek dindarlık ölçeği oluşturulmuştur. Ölçek 5'li likert olarak hazırlanmıştır (Hiç Etkili Değil-...-Çok Etkili). Oluşturulan ölçeğin güvenilirliği 0,95 olarak tespit edilmiştir.

Lider İmajı Ölçeği: Lider imajı ölçeği 10 ifadeden oluşmaktadır. Lider imajı ölçeği oluşturulurken Damlapınar ve Balcı (2005)'in çalışmasından faydalanılmıştır. Ölçek 5'li likert olarak hazırlanmıştır (Kesinlikle Katılmıyorum-...-Kesinlikle Katılıyorum). Oluşturulan ölçeğin güvenilirliği 0,96 olarak tespit edilmiştir. Ölçek araştırmada yer alan partilerin liderlerinin hepsine yer verildiğinden dört defa uygulanmıştır. Her bir katılımcıya aynı ifadeler Recep Tayyip ERDOĞAN, Kemal KILIÇDAROĞLU, Meral AKŞENER ve Temel KARAMOLLAOĞLU'na yönelik olarak dört defa yöneltilmiştir.

Siyasi Partiye Yönelik Tutum Ölçeği: Siyasi partiye yönelik tutum ölçeği 5 ifadeden oluşmaktadır. Siyasi partiye yönelik tutum ölçeği oluşturulurken Kurtoğlu ve Sönmez (2016) ve Yağcı ve İlarıslan (2010)'un çalışmalarından faydalanılmıştır. Ölçek 5'li likert olarak hazırlanmıştır (Kesinlikle Katılmıyorum-...-Kesinlikle Katılıyorum). Oluşturulan ölçeğin güvenilirliği 0,98 olarak tespit edilmiştir. Ölçek araştırmada yer alan partilerin hepsine yer verildiğinden dört defa uygulanmıştır. Her bir katılımcıya aynı ifadeler AK Parti, CHP, İYİ Parti ve Saadet Partisi'ne yönelik olarak dört defa yöneltilmiştir.

c. Verilerin analizi

Çalışma sonunda oluşan verilerin SPSS 23 programında analizi yapılmıştır. Öncelikle frekans analizleri yapılarak katılımcılara ait demografik bilgiler elde edilmiştir. Daha sonra ölçeklerin güvenilirlikleri test edilmiştir. Güvenilirliği belirlemek için Cronbach Alpha değeri dikkate alınmıştır. Daha sonra ölçeklerin geçerliliklerini test etmek için faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için normallik testi yapılmıştır. Normal dağılım belirlendikten sonra değişkenler arası ilişkileri belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Son olarak araştırma hipotezlerini test etmek için SPSS PROCESS eklentisi kullanılmıştır. Aracılık analizlerinde Preacher ve Hayes (2008) tarafından önerilen yeni yaklaşım kullanılmıştır. Yeni yaklaşım Baron ve Kenny (1986)'nin nedensellik yaklaşımının aksine toplam etki anlamlı olmasa bile aracılık etkisinden söz edilebileceğini savunmaktadır (Gürbüz ve Bayık, 2021: 6).

III. BULGULAR

III.I. Araştırma 1

Bu kısımda dindarlık ve AK Parti'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide Recep Tayyip ERDOĞAN'ın imajının aracılık rolü incelenmiştir.

a. Tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler arası ilişkileri ve verilerin dağılımını belirlemek amacıyla yapılan analizlerin sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişkiler

	Ort	S.H.	Çarpıklık	Basıklık	1.Dindarlık	2.RTE İmaj	3. AKP Tutum
1. Dindarlık	3,31	0,06	-0,387	-1,168	1		
2. RTE İmaj	2,85	0,06	0,128	-0,903	0,36**	1	
3. AKP Tutum	2,56	0,06	0,805	-0,462	0,32**	0,88**	1

**p<0,01 (RTE İmaj: Recep Tayyip ERDOĞAN'ın Algılanan İmajı; AKP Tutum: AK Parti'ye Yönelik Tutum)

Araştırma sonucunda katılımcıların dindarlık düzeyleri, Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajı ve AK Parti'ye yönelik tutumların orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri de -2 ve +2 aralığındadır. Bu değerler verilerin normal dağıldığını göstermektedir (George ve Mallery, 2010). Dindarlık, Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajı ve AK Parti'ye yönelik tutum arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

b. Faktör analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerliliklerini test etmek amacıyla Açıklayıcı (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. AFA ile ilgili sonuçlar Tablo 3'te gösterilmektedir.

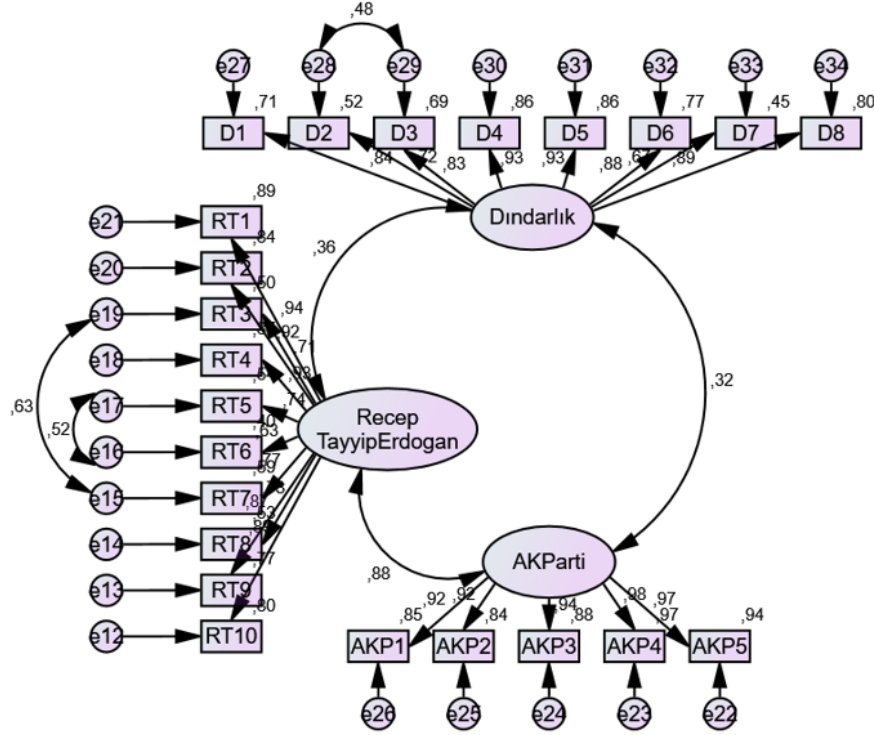
Tablo 3. Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktör İsmi	İfadeler	Faktör Yüklere	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)
Dindarlık (KMO=0,928)	Siyasi partinin dini değerleri savunuyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,862	5,966	74,572
	Dinin siyasi, sosyal ve ekonomik kararlarınız üzerindeki etki düzeyi nasıldır?	,794		
	Dini kanaatleriniz siyasal olaylara bakışınız ve siyasi karar alma süreçleriniz üzerinde ne kadar etkilidir.	,878		
	Parti liderinin dini değerleri savunuyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,926		
	Parti liderinin dindar olması siyasi parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,922		
	Parti liderinin ibadetlerini yapıyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,896		
	Parti lideri kadınsa başörtülü olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,709		
	Parti liderinin İslam Birliği hedefinin olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,899		
Lider İmajı(KMO=0,932)	Recep Tayyip ERDOĞAN dürüst bir liderdir.	,902	7,413	74,132
	Recep Tayyip ERDOĞAN yolsuzluklara karşı hassas bir liderdir.	,865		
	Recep Tayyip ERDOĞAN çalışkan bir liderdir.	,820		
	Recep Tayyip ERDOĞAN tarafsız ve adaletli bir liderdir	,888		
	Recep Tayyip ERDOĞAN ülkenin sorunları hakkında bilgili bir liderdir.	,864		
	Recep Tayyip ERDOĞAN gündemdeki problemlerden haberdar bir liderdir.	,777		
	Recep Tayyip ERDOĞAN iş bitirici/becerikli bir liderdir.	,867		
	Recep Tayyip ERDOĞAN cesur bir liderdir	,838		
	Recep Tayyip ERDOĞAN eğitilmiş bir liderdir.	,901		
Recep Tayyip ERDOĞAN'ın sunduğu vaatler birbiriyle tutarlıdır.	,881			
Partiye Yönelik	AK Parti'ye oy vermek doğru bir karardır.	,937	4,681	93,628
	Arkadaşlarımı, akrabalarımı ve ailemi AK Parti'ye oy vermeleri için teşvik ederim	,968		
	AK Parti'yi arkadaşlarıma, akrabalarım ve aileme tavsiye ederim	,981		
	Siyasetle ilgili bir sohbet olursa AK Parti'yi ortamdakilere tavsiye ederim.	,983		
	Birisi benden siyasi konularda tavsiye istediğinde AK Parti'yi tavsiye ederim	,969		

Analizler sonucunda dindarlık ölçeğinin Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0,928; lider imajı ölçeğinin 0,932; partiye yönelik tutum ölçeğinin ise 0,879 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar örneklemin temsil gücünün yüksek olduğunu göstermektedir (Gürbüz ve Şahin, 2017: 325). Ayrıca Bartlett Küresellik test sonucu 0,05'ten küçük ve anlamlıdır (Tabachnick ve Fidell, 1996: 674). Tüm ölçekler öz değeri birden büyük tek faktör altında toplanmaktadır. Dindarlık ölçeğinin açıklanan toplam

varyansı 0,74; lider imajı ölçeğinin 0,74 ve partiye yönelik tutum ölçeğinin 0,94 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler kabul edilebilir sınırlar içerisindedir (Karagöz, 2019: 953).

AFA gerçekleştirildikten sonra ölçekleri doğrulamak amacıyla DFA gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen DFA modeli Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. DFA Modeli

Şekil 2’de DFA modeli ve değişkenler arası ilişkiler ve faktörlere ait regresyon katsayıları gösterilmektedir. Modelin kabul edilebilirliğini belirlemek için uyum iyiliği değerleri incelenmiştir. Kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerini elde edebilmek için üç adet modifikasyon yapılmıştır. Uyum iyiliği değerleri Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Uyum İyiliği Değerleri

	$\Delta\chi^2/df$	RMSEA	GFI	NFI	CFI	IFI	RFI	TLI
Kabul Edilebilir Değerler	≤ 5	$\leq .08$	$\geq .85$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$
Mevcut Değerler	3,709	,074	,87	,92	,93	,93	,91	,92

Modelin kabul edilebilmesi için elde edilmesi gereken değerler ve mevcut değerler Tablo 4’te gösterilmektedir. Tablo 4 incelendiğinde modelin kabul edilebilir değerlere sahip olduğu görülmektedir (Meydan ve Şeşen, 2011: 37).

c. Hipotez testleri

Dindarlık ve AK Parti'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide Recep Tayyip ERDOĞAN'ın liderlik imajının aracılık etkisini belirlemek için PROCESS Model 4 %95 güven aralığında 5000 bootstrap yapılmıştır (Preacher ve Hayes, 2004: 883). Tablo 5'te analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 5. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	Toplam Etki	S.H.	t	Dolaylı Etki	p	%95 GA		Hipotez Test Sonuçları
						AL	ÜL	
SD → AKP	,32	,05	6,9522		,000*			Desteklendi
SD → RTE	,39	,04	8,5553		,000*			Desteklendi
RTE → AKP	,82	,03	26,8612		,000*			Desteklendi
SD → RTE → AKP		,04		,32	,000*	,242	,398	Desteklendi

**p<0,01 (SD=Dindarlık; RTE=Recep Tayyip ERDOĞAN; AKP=AK Parti)

Tablo 5 incelendiğinde dindarlığın AK Parti'ye yönelik tutumu (B=,32) ve Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajını (B=,39) pozitif olarak yordadığı görülmektedir. Ayrıca Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajı da AK Parti'ye yönelik tutumu (B=,82) pozitif olarak yordamaktadır. Aynı zamanda Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajı dindarlık ve AK Parti'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide aracılık rolüne sahiptir (B=,32; AL=,242, ÜL=,398). Bu sonuçlar H1, H2, H3 ve H4 hipotezlerini doğrulamaktadır.

III.II. Araştırma 2

Bu kısımda dindarlık ve CHP'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide Kemal KILIÇDAROĞLU'nun imajının aracılık rolü incelenmiştir.

a. Tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler arası ilişkileri ve verilerin dağılımını belirlemek amacıyla yapılan analizlerin sonuçları Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Tanımlayıcı İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişkiler

	Ort	S.H.	Çarpıklık	Basıklık	1.Dindarlık	2.KK İmaj	3. CHP Tutum
1. Dindarlık	3,31	0,06	-0,387	-1,168	1		
2. KK İmaj	2,54	0,06	0,265	-0,949	-0,43**	1	
3. CHP Tutum	2,06	0,06	0,928	-0,176	-0,53**	0,79**	1

**p<0,01 (KK İmaj: Kemal KILIÇDAROĞLU'nun Algılanan İmajı; CHP Tutum: CHP'ye Yönelik Tutum)

Araştırma sonucunda katılımcıların dindarlık düzeylerinin orta düzeyde, Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajı ve CHP'ye yönelik tutumların ise düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri de -2 ve +2 aralığındadır. Bu değerler verilerin normal dağıldığını göstermektedir (George ve Mallery, 2010). Dindarlık ile Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajı ve CHP'ye yönelik tutum arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajı ve CHP'ye yönelik tutum arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

b. Faktör analizi

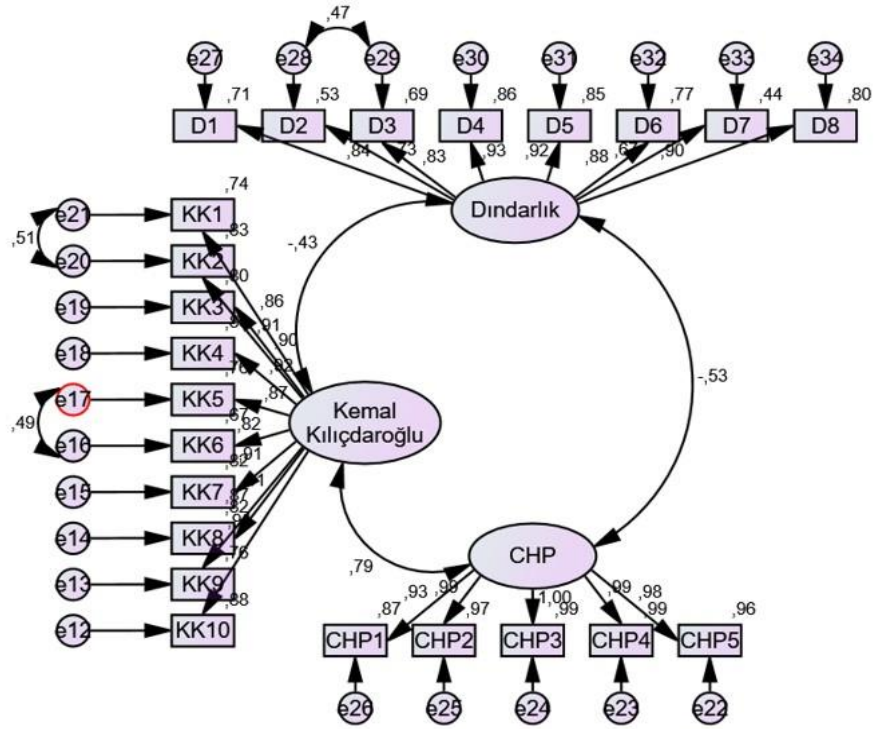
Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerliliklerini test etmek amacıyla Açıklayıcı (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. AFA ile ilgili sonuçlar Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Faktör Analizi

Faktör İsmi	İfadeler	Faktör Yüklere	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)
Dindarlık (KMO=0,928)	Siyasi partinin dini değerleri savunuyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,862	5,966	74,572
	Dinin siyasi, sosyal ve ekonomik kararlarınız üzerindeki etki düzeyi nasıldır?	,794		
	Dini kanaatleriniz siyasal olaylara bakışınız ve siyasi karar alma süreçleriniz üzerinde ne kadar etkilidir.	,878		
	Parti liderinin dini değerleri savunuyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,926		
	Parti liderinin dindar olması siyasi parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,922		
	Parti liderinin ibadetlerini yapıyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,896		
	Parti lideri kadınsa başörtülü olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,709		
	Parti liderinin İslam Birliği hedefinin olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,899		
Lider İmajı(KMO=0,952)	Kemal KILIÇDAROĞLU dürüst bir liderdir.	,886	8,184	81,841
	Kemal KILIÇDAROĞLU yolsuzluklara karşı hassas bir liderdir.	,925		
	Kemal KILIÇDAROĞLU çalışkan bir liderdir.	,910		
	Kemal KILIÇDAROĞLU tarafsız ve adaletli bir liderdir	,925		
	Kemal KILIÇDAROĞLU ülkenin sorunları hakkında bilgili bir liderdir.	,899		
	Kemal KILIÇDAROĞLU gündemdeki problemlerden haberdar bir liderdir.	,855		
	Kemal KILIÇDAROĞLU iş bitirici/becerikli bir liderdir.	,903		
	Kemal KILIÇDAROĞLU cesur bir liderdir	,912		
	Kemal KILIÇDAROĞLU eğitilmiş bir liderdir.	,893		
	Kemal KILIÇDAROĞLU'nun sunduğu vaatler birbiriyle tutarlıdır.	,937		
Partiye Yönelik Tutum(KMO=0,902)	AK Parti'ye oy vermek doğru bir karardır.	,954	4,829	96,588
	Arkadaşlarımı, akrabalarımı ve ailemi AK Parti'ye oy vermeleri için teşvik ederim	,988		
	AK Parti'yi arkadaşlarıma, akrabalarıma ve aileme tavsiye ederim	,994		
	Siyasetle ilgili bir sohbet olursa AK Parti'yi ortamdakilere tavsiye ederim.	,993		
	Birisi benden siyasi konularda tavsiye istediğinde AK Parti'yi tavsiye ederim	,985		

Analizler sonucunda dindarlık ölçeğinin Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0,928; lider imajı ölçeğinin 0,952; partiye yönelik tutum ölçeğinin ise 0,902 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar örneklemin temsil gücünün yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca Bartlett Küresellik test sonucu 0,05'ten küçük ve anlamlıdır. Tüm ölçekler öz değeri birden büyük tek faktör altında toplanmaktadır. Dindarlık ölçeğinin açıklanan toplam varyansı 0,74; lider imajı ölçeğinin 0,82 ve partiye yönelik tutum ölçeğinin 0,96 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler kabul edilebilir sınırlar içerisinde (Karagöz, 2019: 953).

AFA gerçekleştirildikten sonra ölçekleri doğrulamak amacıyla DFA gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen DFA modeli Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3. DFA Modeli

Şekil 3’de DFA modeli ve değişkenler arası ilişkiler ve faktörlere ait regresyon katsayıları gösterilmektedir. Modelin kabul edilebilirliğini belirlemek için uyum iyiliği değerleri incelenmiştir. Kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerini elde edebilmek için üç adet modifikasyon yapılmıştır. Uyum iyiliği değerleri Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Uyum İyiliği Değerleri

	$\Delta\chi^2/df$	RMSEA	GFI	NFI	CFI	IFI	RFI	TLI
Kabul Edilebilir Değerler	≤ 5	$\leq .08$	$\geq .85$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$
Mevcut Değerler	3,485	,077	,86	,95	,96	,96	,94	,96

Modelin kabul edilebilmesi için elde edilmesi gereken değerler ve mevcut değerler Tablo 8’de gösterilmektedir. Tablo 8 incelendiğinde modelin kabul edilebilir değerlere sahip olduğu görülmektedir (Meydan ve Şeşen, 2011: 37).

c. Hipotez testleri

Dindarlık ve CHP’ye yönelik tutum arasındaki ilişkide Kemal KILIÇDAROĞLU’nun liderlik imajının aracılık etkisini belirlemek için PROCESS Model 4 %95 güven aralığında 5000 bootstrap yapılmıştır. Tablo 9’da analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 9. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	Toplam Etki	S.H.	t	Dolaylı Etki	p	%95 GA		Hipotez Test Sonuçları
						AL	ÜL	
SD→ CHP	-,43	,04	-10,5133		,000*			Desteklendi
SD → KK	-,33	,04	-7,7472		,000*			Desteklendi
KK → CHP	,65	,03	18,5118		,000*			Desteklendi
SD →KK → CHP		,03		-,21	,000*	-,279	-,153	Desteklendi

**p<0,01 (SD=Dindarlık; KK=Kemal KILIÇDAROĞLU'nun Algılanan İmajı; CHP'ye Yönelik Tutum)

Tablo 9 incelendiğinde dindarlığın CHP'ye yönelik tutumu (B=-,43) ve Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajını (B=-,33) negatif olarak yordadığı görülmektedir. Ayrıca Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajı da CHP'ye yönelik tutumu (B=,65) pozitif olarak yordamaktadır. Aynı zamanda Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajı dindarlık ve CHP'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide aracılık rolüne sahiptir (B=-,21; AL=-,279, ÜL=-,153). Bu sonuçlar H5, H6, H7 ve H8 hipotezlerini desteklemektedir.

III.III. Araştırma 3

Bu kısımda dindarlık ve İYİ Parti'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide Meral AKŞENER'in imajının aracılık rolü incelenmiştir.

a. Tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler arası ilişkileri ve verilerin dağılımını belirlemek amacıyla yapılan analizlerin sonuçları Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10. Tanımlayıcı İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişkiler

	Ort	S.H.	Çarpıklık	Basıklık	1.Dindarlık	2.MA İmaj	3. İYİ Tutum
1. Dindarlık	3,31	0,06	-0,387	-1,168	1		
2. MA İmaj	2,72	0,06	-0,13	-1,047	-0,45**	1	
3. İYİ Tutum	2,16	0,06	0,743	-0,483	-0,50**	0,75**	1

**p<0,01 (MA İmaj: Meral AKŞENER'in Algılanan İmajı; İYİ Tutum: İYİ Parti'ye Yönelik Tutum)

Araştırma sonucunda katılımcıların dindarlık düzeylerinin ve Meral AKŞENER'in algılanan imajının orta düzeyde, İYİ Parti'ye yönelik tutumların ise düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri de -2 ve +2 aralığındadır. Bu değerler verilerin normal dağıldığını göstermektedir (George ve Mallery, 2010). Dindarlık ile Meral AKŞENER'in algılanan imajı ve İYİ Parti'ye yönelik tutum arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Meral AKŞENER'in algılanan imajı ve İYİ Parti'ye yönelik tutum arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

b. Faktör analizi

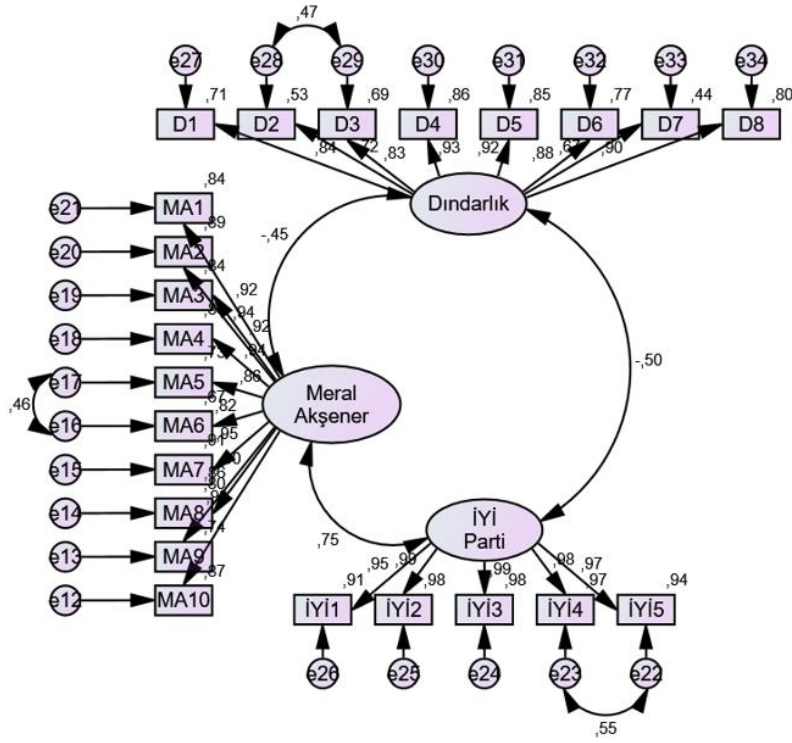
Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerliliklerini test etmek amacıyla Açıklayıcı (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. AFA ile ilgili sonuçlar Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11. Faktör Analizi

Faktör İsmi	İfadeler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)
Dindarlık (KMO=0,928)	Siyasi partinin dini değerleri savunuyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,862	5,966	74,572
	Dinin siyasi, sosyal ve ekonomik kararlarınız üzerindeki etki düzeyi nasıldır?	,794		
	Dini kanaatleriniz siyasal olaylara bakışınız ve siyasi karar alma süreçleriniz üzerinde ne kadar etkilidir.	,878		
	Parti liderinin dini değerleri savunuyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,926		
	Parti liderinin dindar olması siyasi parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,922		
	Parti liderinin ibadetlerini yapıyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,896		
	Parti lideri kadınsa başörtülü olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,709		
	Parti liderinin İslam Birliği hedefinin olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,899		
Lider İmajı(KMO=0,942)	Meral AKŞENER dürüst bir liderdir.	,910	8,521	85,212
	Meral AKŞENER yolsuzluklara karşı hassas bir liderdir.	,942		
	Meral AKŞENER çalışkan bir liderdir.	,934		
	Meral AKŞENER tarafsız ve adaletli bir liderdir	,929		
	Meral AKŞENER ülkenin sorunları hakkında bilgili bir liderdir.	,922		
	Meral AKŞENER gündemdeki problemlerden haberdar bir liderdir.	,898		
	Meral AKŞENER iş bitirici/becerikli bir liderdir.	,948		
	Meral AKŞENER cesur bir liderdir	,915		
	Meral AKŞENER eğitilmiş bir liderdir.	,897		
Meral AKŞENER'in sunduğu vaatler birbiriyle tutarlıdır.	,935			
Partiye Yönelik Tutum(KMO=0,902)	İYİ Parti'ye oy vermek doğru bir karardır.	,966	4,830	96,604
	Arkadaşlarımı, akrabalarımı ve ailemi İYİ Parti'ye oy vermeleri için teşvik ederim	,988		
	İYİ Parti'yi arkadaşlarıma, akrabalarıma ve aileme tavsiye ederim	,987		
	Siyasetle ilgili bir sohbet olursa İYİ Parti'yi ortamdakilere tavsiye ederim.	,990		
Birisi benden siyasi konularda tavsiye istediğinde İYİ Parti'yi tavsiye ederim	,983			

Analizler sonucunda dindarlık ölçeğinin Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0,928; lider imajı ölçeğinin 0,942; partiye yönelik tutum ölçeğinin ise 0,902 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar örneklemin temsil gücünün yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca Bartlett Küresellik test sonucu 0,05'ten küçük ve anlamlıdır. Tüm ölçekler öz değeri birden büyük tek faktör altında toplanmaktadır. Dindarlık ölçeğinin açıklanan toplam varyansı 0,74; lider imajı ölçeğinin 0,85 ve partiye yönelik tutum ölçeğinin 0,97 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler kabul edilebilir sınırlar içerisindedir (Karagöz, 2019: 953).

AFA gerçekleştirildikten sonra ölçekleri doğrulamak amacıyla DFA gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen DFA modeli Şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 4. DFA Modeli

Şekil 4’te değişkenler arası ilişkiler ve faktörlere ait regresyon katsayıları gösterilmektedir. Modelin kabul edilebilirliğini belirlemek için uyum iyiliği değerleri incelenmiştir. Kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerini elde edebilmek için üç adet modifikasyon yapılmıştır. Uyum iyiliği değerleri Tablo 12’de gösterilmektedir.

Tablo 12. Uyum İyiliği Değerleri

	$\Delta\chi^2/df$	RMSEA	GFI	NFI	CFI	IFI	RFI	TLI
Kabul Edilebilir Değerler	≤ 5	$\leq .08$	$\geq .85$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$
Mevcut Değerler	4,347	,078	,87	,94	,95	,95	,93	,94

Modelin kabul edilebilmesi için elde edilmesi gereken değerler ve mevcut değerler Tablo 12’de gösterilmektedir. Tablo 12 incelendiğinde modelin kabul edilebilir değerlere sahip olduğu görülmektedir (Meydan ve Şeşen, 2011: 37).

c. Hipotez testleri

Dindarlık ve İYİ Parti’ye yönelik tutum arasındaki ilişkide Meral AKŞENER’in liderlik imajının aracılık etkisini belirlemek için PROCESS Model 4 %95 güven aralığında 5000 bootstrap yapılmıştır. Tablo 13’de analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 13. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	Toplam Etki	S.H.	t	Dolaylı Etki	p	%95 GA		Hipotez Test Sonuçları
						AL	ÜL	
SD → İYİ	-,45	,04	-11,0297		,000*			Desteklendi
SD → MA	-,39	,04	-9,3625		,000*			Desteklendi
MA → İYİ	,68	,03	19,4344		,000*			Desteklendi
SD → MA → İYİ		,03		-,26	,000*	-,329	-,204	Desteklendi

**p<0,01 (SD=Dindarlık; MA=Meral AKŞENER'in Algılanan İmajı; İYİ=İYİ Parti'ye Yönelik Tutum)

Tablo 13 incelendiğinde dindarlığın İYİ Parti'ye yönelik tutumu (B=-,45) ve Meral AKŞENER'in algılanan imajını (B=-,39) negatif olarak yordadığı görülmektedir. Ayrıca Meral AKŞENER'in algılanan imajı da İYİ Parti'ye yönelik tutumu (B=,68) pozitif olarak yordamaktadır. Aynı zamanda Meral AKŞENER'in algılanan imajı dindarlık ve İYİ Parti'ye yönelik tutum arasındaki ilişkide aracılık rolüne sahiptir (B=-,26; AL=-,329, ÜL=-,204). Bu sonuçlar H9, H10, H11 ve H12 hipotezlerini desteklemektedir.

III.IV. Araştırma 4

Bu kısımda dindarlık ve Saadet Partisi'ne yönelik tutum arasındaki ilişkide Temel KARAMOLLAOĞLU'nun imajının aracılık rolü incelenmiştir.

a. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler arası ilişkileri ve verilerin dağılımını belirlemek amacıyla yapılan analizlerin sonuçları Tablo 14'te gösterilmektedir.

Tablo 14. Tanımlayıcı İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişkiler

	Ort	S.H.	Çarpıklık	Basıklık	1.Dindarlık	2.TK İmaj	3. SP Tutum
1. Dindarlık	3,31	0,06	-0,116	-1,037	1		
2. TK İmaj	3,00	0,06	-0,13	-1,047	0,12*	1	
3. SP Tutum	2,60	0,07	0,364	-1,057	0,16**	0,79**	1

**p<0,01; *p<0,05 (TK İmaj: Temel KARAMOLLAOĞLU'nun Algılanan İmajı; SP Tutum: Saadet Partisi'ne Yönelik Tutum)

Araştırma sonucunda katılımcıların dindarlık düzeylerinin, Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajının ve Saadet Partisi'ne yönelik tutumların orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri de -2 ve +2 aralığındadır. Bu değerler verilerin normal dağıldığını göstermektedir (George ve Mallery, 2010). Dindarlık, Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajı ve Saadet Partisi'ne yönelik tutum arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

b. Faktör analizi

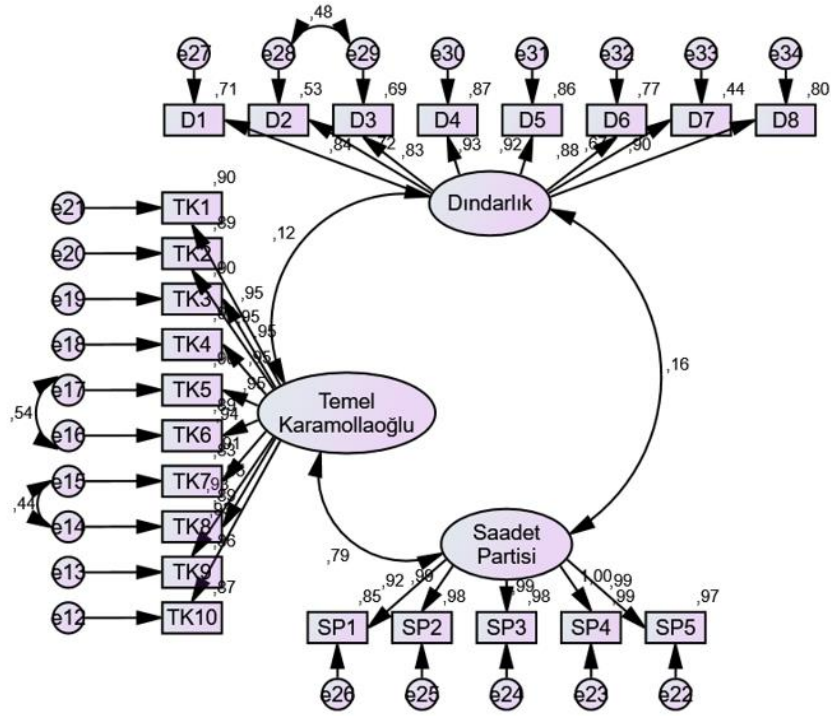
Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerliliklerini test etmek amacıyla Açıklayıcı (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. AFA ile ilgili sonuçlar Tablo 15'te gösterilmektedir.

Tablo 15. Faktör Analizi

Faktör İsmi	İfadeler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)
Dindarlık (KMO=0,928)	Siyasi partinin dini değerleri savunuyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,862	5,966	74,572
	Dinin siyasi, sosyal ve ekonomik kararlarınız üzerindeki etki düzeyi nasıldır?	,794		
	Dini kanaatleriniz siyasal olaylara bakışınız ve siyasi karar alma süreçleriniz üzerinde ne kadar etkilidir.	,878		
	Parti liderinin dini değerleri savunuyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,926		
	Parti liderinin dindar olması siyasi parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,922		
	Parti liderinin ibadetlerini yapıyor olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,896		
	Parti lideri kadınsa başörtülü olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,709		
	Parti liderinin İslam Birliği hedefinin olması parti tercihlerinizde ne kadar etkilidir.	,899		
Lider İmajı(KMO=0,958)	Temel KARAMOLLAOĞLU dürüst bir liderdir.	,948	8,967	89,673
	Temel KARAMOLLAOĞLU yolsuzluklara karşı hassas bir liderdir.	,948		
	Temel KARAMOLLAOĞLU çalışkan bir liderdir.	,954		
	Temel KARAMOLLAOĞLU tarafsız ve adaletli bir liderdir	,951		
	Temel KARAMOLLAOĞLU ülkenin sorunları hakkında bilgili bir liderdir.	,957		
	Temel KARAMOLLAOĞLU gündemdeki problemlerden haberdar bir liderdir.	,955		
	Temel KARAMOLLAOĞLU iş bitirici/becerikli bir liderdir.	,926		
	Temel KARAMOLLAOĞLU cesur bir liderdir	,955		
	Temel KARAMOLLAOĞLU eğitilmiş bir liderdir.	,938		
	Temel KARAMOLLAOĞLU'nun sunduğu vaatler birbiriyle tutarlıdır.	,938		
Partiye Yönelik Tutum(KMO=0,907)	Saadet Partisi'ne oy vermek doğru bir karardır.	,948	4,817	96,347
	Arkadaşlarımı, akrabalarımı ve ailemi Saadet Partisi'ne oy vermeleri için teşvik ederim	,990		
	Saadet Partisi'ni arkadaşlarıma, akrabalarıma ve aileme tavsiye ederim	,991		
	Siyasetle ilgili bir sohbet olursa Saadet Partisi'ni ortamdakilere tavsiye ederim.	,992		
Birisi benden siyasi konularda tavsiye istediğinde Saadet Partisi'ni tavsiye ederim	,986			

Analizler sonucunda dindarlık ölçeğinin Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0,928; lider imajı ölçeğinin 0,942; partiye yönelik tutum ölçeğinin ise 0,902 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar örneklemin temsil gücünün yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca Bartlett Küresellik test sonucu 0,05'ten küçük ve anlamlıdır. Tüm ölçekler öz değeri birden büyük tek faktör altında toplanmaktadır. Dindarlık ölçeğinin açıklanan toplam varyansı 0,74; lider imajı ölçeğinin 0,90 ve partiye yönelik tutum ölçeğinin 0,96 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler kabul edilebilir sınırlar içerisindedir (Karagöz, 2019: 953).

AFA gerçekleştirildikten sonra ölçekleri doğrulamak amacıyla DFA gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen DFA modeli Şekil 5'te gösterilmektedir.

Şekil 5. DFA Modeli

Şekil 5’te değişkenler arası ilişkiler ve faktörlere ait regresyon katsayıları gösterilmektedir. Modelin kabul edilebilirliğini belirlemek için uyum iyiliği değerleri incelenmiştir. Kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerini elde edebilmek için üç adet modifikasyon yapılmıştır. Uyum iyiliği değerleri Tablo 16’da gösterilmektedir.

Tablo 16. Uyum İyiliği Değerleri

	$\Delta\chi^2/df$	RMSEA	GFI	NFI	CFI	IFI	RFI	TLI
Kabul Edilebilir Değerler	≤ 5	$\leq .08$	$\geq .85$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$	$\geq .90$
Mevcut Değerler	4,088	,076	,85	,95	,96	,96	,94	,95

Modelin kabul edilebilmesi için elde edilmesi gereken değerler ve mevcut değerler Tablo 16’da gösterilmektedir. Tablo 16 incelendiğinde modelin kabul edilebilir değerlere sahip olduğu görülmektedir (Meydan ve Şeşen, 2011: 37).

c. Hipotez Testleri

Dindarlık ve Saadet Partisi’ne yönelik tutum arasındaki ilişkide Temel KARAMOLLAOĞLU’nun liderlik imajının aracılık etkisini belirlemek için PROCESS Model 4 %95 güven aralığında 5000 bootstrap yapılmıştır. Tablo 17’de Analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 17. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	Toplam Etki	S.H.	t	Dolaylı Etki	p	%95 GA		Hipotez Test Sonuçları
						AL	ÜL	
SD→ SP	,17	,05	3,3706		,000*			Desteklendi
SD → TK	,11	,05	2,3356		,000*			Desteklendi
TK → SP	,84	,03	26,4230		,000*			Desteklendi
SD →TK → SP		,04		,10	,000*	,016	,177	Desteklendi

**p<0,01 (SD=Dindarlık; TK=Temel KARAMOLLAOĞLU'nun Algılanan İmajı; SP=Saadet Partisi'ne Yönelik Tutum)

Tablo 17 incelendiğinde dindarlığın Saadet Partisi'ne yönelik tutumu (B=,17) ve Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajını (B=,11) pozitif olarak yordadığı görülmektedir. Ayrıca Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajı da Saadet Partisi'ne yönelik tutumu (B=,84) pozitif olarak yordamaktadır. Aynı zamanda TEMEL KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajı dindarlık ve Saadet Partisi'ne yönelik tutum arasındaki ilişkide aracılık rolüne sahiptir (B=,10; AL=,016, ÜL=,177). Bu sonuçlar H13, H14, H15 ve H16 hipotezlerini desteklemektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Dindarlığın partiye yönelik tutum üzerindeki etkisinde lider imajının aracılık rolünü inceleyen bu çalışma Türkiye'deki dört parti özelinde gerçekleştirilmiştir. AK Parti, CHP, İYİ Parti ve Saadet Partisi'ne yönelik tutum üzerinde dindarlığın etkisi ve bu partilerin liderlerinin algılanan imajının bu ilişkide aracılık rolü ayrı ayrı incelenmiştir. İlk olarak dindarlığın AK Parti'ye yönelik tutum üzerindeki etkisinde Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajının aracılık rolü incelenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda dindarlığın Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajını ve AK Parti'ye yönelik tutumu pozitif olarak yordadığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajı da AK Parti'ye yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır. Recep Tayyip ERDOĞAN'ın algılanan imajı dindarlığın AK Parti'ye yönelik tutum üzerindeki etkisinde aracılık rolüne sahiptir. Bu bulgular H1, H2, H3 ve H4 hipotezlerini desteklemektedir. İkinci aşamada yapılan analizler sonucunda dindarlığın Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajını ve CHP'ye yönelik tutumu negatif olarak yordadığı tespit edilmiştir. Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajı ise CHP'ye yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır. Kemal KILIÇDAROĞLU'nun algılanan imajı dindarlığın CHP'ye yönelik tutum üzerindeki etkisinde aracılık rolüne sahiptir. Bu bulgular H5, H6, H7 ve H8 hipotezlerini desteklemektedir. Üçüncü aşamada yapılan analizler sonucunda dindarlığın Meral AKŞENER'in algılanan imajını ve İYİ Parti'ye yönelik tutumu negatif olarak yordadığı tespit edilmiştir. Meral AKŞENER'in algılanan imajı ise İYİ Parti'ye yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır. Meral AKŞENER'in algılanan imajı dindarlığın İYİ Parti'ye yönelik tutum üzerindeki etkisinde aracılık rolüne sahiptir. Bu bulgular H9, H10, H11 ve H12 hipotezlerini desteklemektedir. Dördüncü aşamada yapılan analizler sonucunda dindarlığın Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajını ve Saadet Partisi'ne yönelik tutumu pozitif olarak yordadığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajı da Saadet Partisi'ne yönelik tutumu pozitif olarak yordamaktadır. Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajı dindarlığın Saadet Partisi'ne yönelik tutum üzerindeki etkisinde aracılık rolüne sahiptir. Bu bulgular H13, H14, H15 ve H16 hipotezlerini desteklemektedir.

Ulaşılan bulgular literatürdeki çalışmalarla da desteklenmektedir. Eser (2012) dindarlıkla dini ön plana çıkaran partileri destekleme arasında pozitif ilişki olduğunu belirtmektedir. Kaçer ve Bingöl (2018) Alevi ve Sünni Zazalar üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada Sünni Zazaların çoğunlukla AK Parti'ye oy verirken, Alevi Zazaların sol ideolojiye sahip partilere oy verdiklerini tespit etmiştir. Bu bulgular dinin seçmen tercihi üzerindeki etkisini göstermektedir. AK Parti gerek kuruluşunda gerekse ilerleyen süreçlerde sık sık dini argümanlara yer veren ve dini vurgulamalarda bulunan bir partidir. Gerek İsrail-Filistin olaylarındaki din kardeşliği üzerinden Filistin lehine söylemleri, gerek İmam-Hatip

Liselerinin katsayı problemini çözmesi, gerek Ayasofya'yı ibadete açması dindar seçmen nezdinde kabul gören icraatlardır. Ayrıca AK Parti iktidarı döneminde başörtülü vekillerin de meclise girebilmesi, AK Parti'nin dindarların siyasi alanda da kendi kendini temsil edebilmesine ortam hazırladığı algısını oluşturmaktadır. Tüm bu söylem ve icraatları dindar seçmenin AK Parti'ye olan tutumunu pozitif hale getirmektedir. Saygılı (2014) siyasi liderin söylemlerinin seçmen tercihlerini etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca son yıllarda medyanın etkisi ve partilerin merkez partilerine dönüşmesi gibi nedenlerle liderler partilerden daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Yapılan çalışmalar da bu duruma işaret etmektedir. Kırıl ve Gündüz (2020) gerçekleştirdikleri çalışmada seçmen tercihini etkileyen en önemli faktörlerden birinin parti liderinin imajı olduğunu tespit etmiştir. Akıncı ve Akın (2013) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada gençlerin en fazla liderden etkilendiğini ve parti politikalarını liderle siyasal iletişim üzerinden algıladıklarını tespit etmiştir. Dolayısıyla Recep Tayyip ERDOĞAN'ın söylemlerinde dini argümanlar sık sık yer vermesi dindar seçmenin Recep Tayyip ERDOĞAN aracılığıyla AK Parti'ye yönelmesine neden olmaktadır. Bu nedenle seçmenlerin dindarlık düzeyleri arttıkça Recep Tayyip ERDOĞAN'ı ve AK Parti'yi destekleme olasılıkları da artmaktadır. Benzer durum Saadet Partisi için de söz konusudur. Saadet Partisi, çok partili hayata geçilen 1946 yılından sonra dini söylemleriyle ön plana çıkan ilk siyasi hareket olan Milli Görüş geleneğinin temsilcisi olarak görülmektedir. Aynı zamanda partinin organize ettiği Kudüs mitingleri, İsrail-Filistin olaylarındaki Filistin hassasiyeti, cinsiyet eşitliği vurgusuyla eş cinselliği meşrulaştıracağı kaygısıyla İstanbul Sözleşmesi'nin karşısında yer alması vb. söylem ve icraatları dindar seçmenin Saadet Partisi'ne ilgisini artırmaktadır. Ancak dindarlığın Saadet Partisi'ne yönelik tutum üzerindeki etkisi AK Parti'ye yönelik tutum üzerindeki etkisinden daha azdır. Bunun sebebi olarak Saadet Partisi'nin son seçimlerde laiklik vurgusunu daha çok yapan CHP ile ittifak yapması gösterilebilir. Bunun yanı sıra Recep Tayyip ERDOĞAN'ın lider imajının da dindar seçmenin AK Parti'yi daha fazla tercih etmesine neden olduğu söylenebilir. Son olarak Tanas ve Dama (2015) seçmenin seçim vaatlerine sağlam bir dayanak aradığını, yani vaatlerden ziyade vaatleri gerçekleştirebilme ihtimali olan partilere yöneldiğini belirtmektedir. Dindarlığın AK Parti'ye yönelik tutum üzerindeki etkisinin daha fazla olmasının bir sebebi de AK Parti'nin oy oranının Saadet Partisi'ne kıyasla çok yüksek olması olabilir. Dolayısıyla dindar seçmen AK Parti'yi oy oranının yüksek olmasına bağlı olarak vaatlerini gerçekleştirme ihtimalinin daha fazla olması nedeniyle daha çok tercih ediyor olabilir. Dindarlık aynı zamanda Temel KARAMOLLAOĞLU'nun algılanan imajını da pozitif etkilemektedir. Temel KARAMOLLAOĞLU her ne kadar son dönemde CHP ile yapılan ittifaktan dolayı bazı dindar seçmenler tarafından eleştiriliyor olsa da önce ahlak ve maneviyat, manevi kalkınma, İslam birliği, faizsiz düzen, adil ekonomik düzen gibi dini temelli söylemleri dindar kesim tarafından olumlu karşılanmaktadır. Ayrıca birlik beraberlik vurgusunu da sürekli yinelemesi, tüm ideoloji ve düşüncelerle görüşmeler gerçekleştirilmesi dindar seçmen dışındaki kesimlerce de takdir edilmektedir. Temel KARAMOLLAOĞLU'nun sahip olduğu bu imaj dindar kesimin Temel KARAMOLLAOĞLU aracılığıyla Saadet Partisi'ne yönelmesini sağlamaktadır.

Dindarlık nasıl ki dini ön plana çıkaran partilere ve liderlere yönelik tutumu pozitif etkiliyorsa, yoğun bir şekilde laik söylemlerde bulunan ve dinin siyasal alanda etkin olmasını eleştiren partilere ve liderlere yönelik tutumu da negatif olarak etkilemektedir. Araştırmada elde edilen bulgular da bu yöndedir. Dindarlık Kemal KILIÇDAROĞLU ve CHP'ye yönelik tutum üzerinde negatif etkiye sahiptir. Türkiye'deki seçmen kitlesi üzerine yapılan araştırmalar ve seçim sonuçlarıyla ilgili incelemeler de CHP'nin merkez solun ve daha az muhafazakâr seçmenin oylarını kendisinde tutmayı başardığını göstermektedir (Kumarcıbaşı, 2014). Yaşar (2019) yaptığı çalışmada CHP'li seçmenin kendisini genel olarak, Atatürkçü, solcu, sosyal demokrat, cumhuriyetçi, sosyalist gibi kavramlarla tanımladığını, hiçbir seçmenin kendisini, sağcı, muhafazakâr, milliyetçi kavramlarıyla tanımlamadığını tespit etmiştir. Bu bağlamda CHP'nin yoğun bir şekilde laik söylemlerde bulunması, bazı vekillerin cemaatler ve dini dernek ve vakıflarla ilgili olumsuz beyanatları, yine bazı vekillerin Ayasofya'nın ibadete açılmasını eleştirmesi gibi pek çok söylem CHP seçmeninin ideolojisi ile CHP'nin söylem ve politikalarının örtüştüğünü göstermektedir. Seçmenin sahip olduğu ideoloji ile partinin söylem ve eylemleri örtüştüğü oranda seçmenin partiye bağlılığı artmaktadır (Yaşar, 2019). Dolayısıyla CHP'nin bu söylemlerinin dindar seçmenin CHP ve liderine yönelik olumsuz tutum sergilemesine neden olduğu söylenebilir. Her ne kadar CHP son dönemde özellikle Kemal KILIÇDAROĞLU'nun öncülüğünde tesettürlü kadınlara rozet takma, Kudüs mitingine katılma ve Saadet Partisi gibi dini ön plana çıkaran

bir partiyle ittifak yapmış olsa bile dindar seçmen üzerindeki imajını olumlu hale dönüştürmesi kısa sürede olmayacak gibi görünmektedir. Kışlalı (1987) de dinsel ve siyasal inançların seçmen tercihlerini etkilediğini belirtmektedir. Ancak dindarlık denilince Türkiye’de sünni bir dindarlık anlaşılmaktadır. Dolayısıyla dindarlığın seçmen tercihleri üzerindeki etkisi seçmenin mezhebine göre de değişebilmektedir. Özellikle Alevi seçmenin yoğun olduğu bölgelerde CHP’nin tercih edilme oranının çok yüksek olması (Gölbaşı, 2018) bu duruma bir işarettir. Ayrıca CHP genel başkanının Alevi olması hem CHP’nin hem de Kemal KILIÇDAROĞLU’nun algılanan imajının Alevi seçmen nezdinde daha yüksek olmasını sağlayabilir. Dolayısıyla dindar seçmenin genel olarak CHP’ye yönelik olumsuz bir tutumu bulunmakta ve bu tutumun bir kısmı Kemal KILIÇDAROĞLU aracılığıyla gerçekleşmektedir. Benzer durum İYİ Parti’de de görülmektedir. Dindarlık İYİ Parti’ye yönelik tutum ve Meral AKŞENER’in algılanan imajı üzerinde negatif etkiye sahiptir. Meral AKŞENER her ne kadar milliyetçi seçmenin oylarına talip olsa ve milliyetçi seçmen tarafından da destekleniyor olsa da laiklik vurgusunu sık sık yapmaktadır. Dolayısıyla hitap ettiği seçmen kitlesi muhafazakâr-dindar seçmenden ziyade milliyetçi-muhafazakâr seçmen olmaktadır. Diğer bir ifadeyle muhafazakâr-dindar seçmen kitlesini hedeflememektedir. Söylemleri de bunu göstermektedir. Daha önce yapılan çalışmalar liderin söylemlerinin seçmen tercihi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Saygılı, 2014). Meral AKŞENER’in özellikle dindar seçmenin yoğun ilgi gösterdiği AK Parti tarafından iptal edilen ve Saadet Partisi tarafından da şiddetli bir şekilde karşı çıkılan İstanbul Sözleşmesi’ni onaylayacağını sık sık dile getirmesi dindar seçmen tarafından kabul görmemektedir. Ayrıca MHP ve BBP gibi milliyetçi tabana sahip partiler Cumhur İttifakı içerisinde yer alırken İYİ Parti’nin CHP gibi laik söyleme sahip bir partiyle aynı ittifakta yer alması da dindar seçmen tarafından olumlu karşılanmayabilir. Dolayısıyla dindarlık İYİ Partiye yönelik tutum üzerinde negatif bir etkiye sahiptir ve bu etkinin bir kısmı Meral AKŞENER’in algılanan imajı aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Bu çalışma dindarlığın seçmen tercihi üzerindeki etkisini inceleyerek literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Ancak çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Araştırmanın sınırlılıklarından biri araştırmanın örneklemini Tokat iliyle sınırlı tutmasıdır. Ancak farklı bölgelerde yapılacak araştırmalardan farklı sonuçlar edilebilir. En son yapılan 2019 seçimlerinde AK Parti, MHP ve Saadet Partisi gibi çoğunlukla muhafazakâr seçmen tarafından tercih edilen partilerin Tokat ilindeki toplam oyu %80 civarındadır. Dolayısıyla Tokat ilinde ikamet eden seçmen profilinin daha muhafazakâr bir kitle olduğu söylenebilir. Bu nedenle araştırmanın laik eğilimli seçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde yapılması farklı sonuçlar verebilir.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise seçmen tercihleri üzerinde sadece dindarlığın etkisini incelemesidir. Ancak dindarlık gibi laiklik de seçmen tercihleri üzerinde etkili olabilecek önemli bir faktördür. Bu nedenle gelecekte yapılacak olan çalışmalarda laikliğin seçmen tercihleri üzerindeki etkisi incelenerek bu araştırmanın sonuçlarıyla karşılaştırılabilir.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı da yaş, eğitim ve yaşam tarzı gibi seçmen tercihleri üzerinde doğrudan etkisi olabilecek faktörleri göz önünde bulundurmamasıdır. Oysa seçmenlerin yaşı ve eğitim durumu tercihleri üzerinde ciddi derecede etkili olabilir. Örneğin alt yaş grubundaki seçmenlerin dini hassasiyetleri farklı olacağından tercihleri üst yaş grubundakilere göre farklı olabilir. Bu seçmenler kendilerini dindar olarak tanımlasa bile dini algılayış biçimleri üst yaş gruplarındakilerle farklılık gösterebilir. Bu nedenle tercihleri de farklı olabilecektir. Aynı şekilde eğitim düzeyi düşük olan seçmen dini daha çok aileden veya çevresinden öğrenerek bu doğrultuda hareket etmektedir. Bu kişi dini daha dar anlamda yaşayabilmekte veya dini olmayan bazı şeyleri dini kabul edebilmektedir. Ancak eğitim düzeyi yüksek olan seçmen ise dini temel kaynaklardan öğrenmekte ve daha kapsamlı bir şekilde uygulayabilmektedir. Dolayısıyla bu iki seçmen grubunun dini hassasiyetlerine göre yaptıkları tercihler de farklılaşabilir. Benzer şekilde kırdan yaşayan ve kentte yaşayan seçmen tercihleri arasında da farklılıklar olabilmektedir. Örneğin dayanışma ve yardımlaşmanın daha seyrek yaşandığı kentte yaşayan seçmen geçim kaygısı gibi nedenlerle tercihte bulunurken, dayanışma ve yardımlaşmanın yoğun yaşandığı kırsal kesimde yaşayan seçmenin tercihleri üzerinde kültürel faktörler daha etkili olabilmektedir. Dolayısıyla gelecekteki çalışmalar bu faktörleri kontrol değişkeni olarak araştırmaya dahil ederek literatüre katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, M., ve Akın, E. (2013). Siyasetin Gösterileşmesi, Lider Olgusu vee Seçmen Tercihi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(9), 329-352.
- Akkuş, H., İ., ve Uçar, R. (2018). Dindarlık Tipolojileri Bağlamında Türk Toplumunu, *Toplum Bilimleri Dergisi*, Erişim Adresi
https://isamveri.org/pdfdrng/D03402/2018_24/2018_24_AKKUSHI_UCARR.pdf
- Aktaş, A. (2021). Gençlerin Siyasal Tercihlerinin Şekillenmesinde Partilerin Muhafazakâr Kimliğinin Etkisi, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 935-964.
- Aydın Kılıç, E. (2013). Seçmen Tercihinde İmaj Faktörü: Siyasal Parti ve Aday İmajı Karşılaştırmasına Yönelik Bir Alan Araştırması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 36, 46-73.
- Balcı, Ş., Kaya, E., Karadeniz, B., ve Abaylı, H. (2020). Aday İmajı Oluşumunda Etkili Faktörler: 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri Örneği, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 50, 1-27.
- Baron, R. M., ve Kenny, D., A (1986). The Moderator–Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Bayyığıt, M. (2003). Din-Siyaset İlişkileri Bağlamında Seçmen Davranışları ve Din. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(15), 29-37.
- Botterman, S., ve Hooghe, M., (2012). Religion and voting behaviour in Belgium: An analysis of the relation between religious beliefs and Christian Democratic voting, *Acta Politica*, 47(1), 1–17.
- Campbell, D. E., Green, J. C., ve Layman, G. C. (2011). The Party Faithful: Partisan Images, Candidate Religion, and The Electoral Impact of Party Identification. *American Journal of Political Science*, 55(1), 42-58.
- Canöz, K. (2010). Seçmen Tercihinde Aday İmajının Rolü: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde Konya Seçmeni Üzerine Bir Araştırma, *Selçuk İletişim*, 6(2), 95-114.
- Cwalina, W., Falkowski, A., ve Newman, B. I. (2010). Towards The Development of A Cross-Cultural Model of Voter Behavior: Comparative Analysis of Poland and The US. *European Journal of Marketing*, 44(3/4), 351-368.
- Çağlar, N., ve Gelir, Y. (2014). Yerel Seçimlerde Aday İmajı: 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Öncesinde Isparta Seçmeni Üzerine Bir Araştırma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 27-50.
- Çelik, C. (2002). *Şehirleşme ve Din*, İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Damlapınar, Z., ve Balcı, Ş. (2005). Seçmenin Zihnindeki Aday İmajını Belirleyen Etkenler: 28 Mart 2004 Yerel Seçimleri Alan Araştırması, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 4(1), ss. 58-79.
- DeCanio, S. (2007). Religion and Nineteenth-Century Voting Behavior: A New Look at Some Old Data. *The Journal of Politics*, 69(2), 339-350.
- Erdoğan, M. (1989). Başbakanlık Hükümeti Mi?, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 44 (03), DOI: 10.1501/SBFder_0000001517 (20.04.2023).
- Eser, H. B. (2012). Dinin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Antalya Örnek Olay Araştırması, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 97-136.
- Ertürk, K., Ö. (2009). Basının Siyasi Liderlik İmajına Katkıları, *Beşeri Bilimler*, 4 (1) , 88-99, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsahuman/issue/19940/213384>
- Falkowski, A., ve Cwalina, W. (2012). Political Marketing: Structural Models of Advertising Influence and Voter Behavior. *Journal of Political Marketing*, 11(1-2), 8-26.
- Fastnow, C., Grant, J., T., ve Rudolph, J., T.(1999), Holy roll calls: Religious tradition and voting behavior in the U.S. House, *Social Science Quarterly*. 80(4), 687- 701.
- Frayser, H. (2103). *Din Sosyolojisi*, çev. Turgut Kalpsüz. Ankara: Doğu Batı.
- Gencer, N. (2016). Çorum’da Dindarlık - Seçmen Tercihi İlişkisi, *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu / 28 - 30 Nisan 2016*, ss.409-426.
- George, D., ve Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference 17.0 Update*, 10. Baskı, Boston: Pearson.
- Gölbaşı, H. (2018). 16 Nisan 2017 Referandum Sonuçlarına Göre Alevilerin Tercihi (Sivas İli Örneği). *Journal of Alevism-Bektashism Studies*, (17), 75-96.
- Günay, Ü. (1999). *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, İstanbul: Erzurum Kitaplığı Yayınları.

- Gürbüz, S., ve Bayık, M., E. (2021). Aracılık Modellerinin Analizinde Yeni Yaklaşım: Baron ve Kenny'nin Yöntemi Hâlâ Geçerli mi? *Türk Psikoloji Dergisi*, 36(88), 1-14.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hayes, D. (2009). Has Television Personalized Voting Behavior?. *Political Behavior*, 31, 231-260.
- Hökekleli, H. (2010), *Din Psikolojisine Giriş*, İstanbul: Dem.
- Kaçer, M., ve Bingöl, Y. (2018). AK Parti Dönemi Sünni ve Alevi Zazaların Seçmen Davranışları. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 65-88.
- Kalkan, K. O., Layman, G. C., ve Green, J. C. (2018). Will Americans Vote for Muslims? Cultural Outgroup Antipathy, Candidate Religion, and US Voting Behavior. *Politics and Religion*, 11(4), 798-829.
- Karabağ, R. (2022). Bireysel ve Toplumsal Hayatta Dindarlık Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri, *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / 52* (Haziran 2022): 79-106. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.17120/omuifd.1094243>
- Karagöl, E. T., ve Dama, N. (2015). Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler. *Seta Perspektif*, 101, 1-5.
- Karagöz, Y. (2019) *SPSS-AMOS-META Uygulamalı İstatistiksel Analizler*, Güncellenmiş 2. Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kellstedt, P. and Corwin S. (1992). Evangelicals in the post-Reagan era: An analysis of Evangelical voters in the 1988 Presidential election. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 31(3), 330-338.
- Kendirci, M. (2022). *Eğlencesiz Eğlence (Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğlence ve Siyasal İktidar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Kıral, S. G., ve Gündüz, S. (2020). Saklı Markov Modeli Kullanılarak Seçmen Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 29(3), 414-428.
- Kışlalı, A. T. (1987). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- Kumbaracıbaşı, A. C. (2014). Cumhuriyet Halk Partisi Oylarının Birikimli Düzey Analizi ve Türkiye'de Merkez Solun Seçim Coğrafyasının İncelemesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(4), 59-92.
- Kurt, A. (2009). Dindarlığı Etkileyen Faktörler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18/2, 1-26.
- Kurtoğlu, R., ve Sönmez, A., T. (2016). Marka İmajı ve Marka Faydasının Marka Sadakati ve Pozitif Ağızdan Ağıza İletişim (Wom) Üzerindeki Etkisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1127-1138.
- Lockerbie, B. (2013). Race and Religion: Voting Behavior and Political Attitudes. *Social Science Quarterly*, 94(4), 1145-1158.
- MacCallum, R., C., Widaman, K., F., Preacher, K., J., ve Hong, S. (2001). Sample Size in Factor Analysis: The Role of Model Error, *Multivariate Behavioral Research*, 36(4), 611-637.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mujani, S. (2020). Religion and Voting Behavior: Evidence from the 2017 Jakarta Gubernatorial Election. *Al-Jami'ah: Journal of Islamic Studies*, 58(2), 419-450.
- Negiz, N. ve Akyıldız, F. (2012). Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 171-199.
- Okumuş, E. (2006). Gösterişçi Dindarlık, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6 / 3: 17-35.
- Okumuş, E. (2014). Din ve Sosyalleşme, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/11, p. 429-454, Ankara-Turkey.
- Preacher, K., J. ve Hayes, A. F. (2008), Asymptotic and Resampling Strategies for Assessing and Comparing Indirect Effects in Multiple Mediator Models, *Behavior Research Methods*, 40, 879-891.
- Saygılı, R. (2014). Siyasi Lider Söylemlerinin Vatandaşların Siyasi Parti Tercihi Üzerindeki Olası Etkileri: 2011 Genel Seçimlere Yönelik Bir Alan Araştırması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 103-113, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61812/924723>
- Sitembölükbaşı, Ş. (2004). Isparta'da Seçmenlerin Parti Tercih Nedenleri Üzerinde Bir Araştırma: 1995, 1999 ve 2002 Genel Seçimlerinin Karşılaştırılması”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (8), 156-176, <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>, (21.02.2023).
- Sitembölükbaşı, Ş. (2007), “Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde Kota Uygulamaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Isparta, c. 12. S. 1, ss. 13-36.
- Stokes, D. E. (1966). Some Dynamic Elements of Contests for The Presidency. *American Political Science Review*, 60(1), 19-28.

Sesli, M., & Korođlu, A. (2024). Dindarlık düzeyinin partiye yönelik tutum üzerindeki etkisinde lider imajının aracılık rolü. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 59–84.

Tabachnick, B., G. ve Fidell, L., S. (1996), *Using Multivariate Statistics*, New York, USA: Harper Collins Publication.

Yağcı, M., İ. ve İlarıslan, N. (2010). Reklamların ve Cinsiyet Kimliği Rolünün Tüketicilerin Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 138-155.

Yaşar, A. (2019) Siyasal Parti Aidiyeti ve Seçmen Davranışı: Kütahya ve Afyonkarahisar’da CHP’ye Oy Veren Seçmen Örneği. *Folklor Akademi Dergisi*, 2(3), 577-599.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir. İlgili çalışmada 12.01.2023 tarih ve 01-32sayılı Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır.

Yazar Katkıları : Yazarlar eşit oranda katkı sunmuşlardır

Çıkar Beyanı : Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür (Varsa) : Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere ve editör kuruluna teşekkür ederiz.

Ethics Statement : The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author (s) of the study. In the relevant study, necessary permissions were obtained from the ethics committee of Tokat Gaziosmanpaşa University Social and Human Sciences Research dated 12.01.2023 and numbered 01-32.

Author Contributions : The authors contributed equally.

Conflict of Interest : There is no conflict of interest between the authors.

Acknowledgement : We thank the referees and editorial board who contributed to the publishing process.
